

MAGYAR MADÁRTANI
INTÉZET KÖNYVTÁRA

Leltári szám: 449/480

Könyvt.szám: A.459/46

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT

KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

KIADJA

A K. M. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TARSULAT.

SZERKESZTI

SZILY KÁLMÁN,

TITKÁR.

A jelen füzet tartalma:

Nézetek és kilátások, <i>Diets</i> <i>Henriktől</i>	1	Könyvismertetés. Petzval O. gépészeti kézikönyve.	38
A talaj és az éghajlat befolyá- sa az ember művelődésére, <i>Balogh Kálmántól</i>	12	Apróbb közlemények.....	44
A külföldi vegykísérleti álló- mások alakulásáról, céljáról és működéséről, <i>Schenck</i> <i>Istvántól</i>	18	Hol kezdődik az új év legelőbb? — Az 1868-ban fölfedezett bolygóról. — Saját- ságos haláleset. — A méhek mint gyilkó- sok. — A lépfene oki viszonya növény-élő- diekhez. — A trichinák legjobb ellenségei.	
<i>Vogt</i> előadásai Pesten	29	Boríték. Új tagok. — Nyugtatónyozás a befizetett tagdíjakról. — A „Természettudományi Köz- löny” első kötetének tartalma. — Értesítés. — Mondanivalók. — Az 1870. január 5-én tartandó közgyűlés tárgyjegyzéke. —	

PEST, 1870.

KHÓR ÉS WEIN KÖNYVNYOMDÁJA.

Az egész évfolyam ára : 5 ft.

Az 1869. december 1-sői választmányi ülésen rendes tagoknak megválasztottak.

(A megválasztott tag neve után álló név az ajánlóé.)

Dr. *Beliczay Elek*, köz- és váltóügyvéd Bánk; Szabó K. *Benitzky Attila*, szolgabíró Hajós; Gallé A. *Cser József*, főelemi tanító Veszprém; Ambrus I. *Exner Alajos*, főelemi tanító Sümeg; Polgár J. *Faller József*, városi jegyző Hajós; Gallé A. *Farkas Gyula*, tanárjelölt Pest; Jedlik Ányos. *Glück Náthán*, polytechn. tanársegéd Buda; Szily K. *Jandrisits János*, áldozár és r. kath. főgymn. tanár Szatmár; Köszegi M. *Herczog József*, nyug. bányatanácsos Buda; Wein J. *Kollár János*, jószágbérlő Kehida; Pretszinsky P. *Kovács István*, ügyvéd Kalocsa; Gallé A. *Kutor Ferencz*, r. kath. lelkész Tóth-Keszi; Kelen J. Dr. *Lobanovics Antal*, irgalmas rendi al-

orvos Szatmár; Lúcz I. *Major Adorján*, Szt.-Benedek r. növendék pap Pannonhalma. Szabó K. *Ormándy Miklós*, kegyesr. tan. Nagy-Mihály; Palczér E. *Pruzsinszky Henrik*, cist. r. áld. és a theologia tanára Zirc; Gruber Gy. *Rác István*, gymn. tanár Szatmár; Köszegi M. *Raksányi Kálmán*, megyei esküdt Kis-Kőrös; Gallé A. *Repcsényi Ferencz*, urad. ispán P.-Aszód; Hankóczy J. *Rothbaum Mór*, polytechn. tanársegéd Buda; Müller J. *Szabó Fákó*, kegyesr. tanár Vác; Ferenczy A. *Váraday Domokos*, földbirt. Keménd; Tankó J. *Zay László*, kegyesr. tanár Vác; Ferenczy A.

Összesen 23-an.

1868-ra a tagdíjat lefizették.

(1869. nov. 1. — nov. 30.)

Barthos Gábor, Barthos Gyula, Dubányi János, Lehotzky Tivadar, Serly Gustáv, Sztancsek János, Frantz Alajos, Hasenfeld Manó, Incze István, Összesen : 792-en.

1869-ra a tagdíjat lefizették.

(1869. nov. 1. — nov. 30.)

Abaffy Ágost, Abaffy Sándor, Aigner Adolf, presti Árpád, Lostainer Károly, Máchik Béla, Alföldi Dénes, Andrejkovics János, Madzey Máday János, Marikovszky Gábor, Mayer Antal, László, Bánhegyi István, Barthos Gábor, Barthos Gyula, Benkő Lajos, Boronkay György, Mayer Gusztáv, Medveczky Mihály, Meissner Ernő, Mészáros Nándor, Mikosevics József, Boroskay János, Borsos Ferencz, Brokes Ferencz, Buda Elek, Buzáth Márton, Cenner Molnár István, Müller Jakob, Nadányi Miklós, József, Csanak József, Csekefalvy Szabó Károly, Nékám Alajos, Novák Antal, Novák Ede, Dezső Mihály, Dier Lajos, Dubányi János, Dubraviczky Elek, Emericzky Géza, Emperl József, Ördögh Dániel, Örlössy József, Paysos Andor, Engel József, Érkövy Adolf, Gróf Eszterházy Ádám, Pukács Antal, Rác József, Rákóczy Kálmán, Fál Attila, Fegyveres Ádám, Földvály Aladár, Rákosi Béla, Rédey István, Reinle Ignác, Reviczky István, Rezutsek Mátyás, Róth Adolf, Róth Pál, Salamin Leo, Salczbauer János, Schmid Károly, Schossberger Gábor, Schönherr Ágoston, Schröder Károly, Serly Gusztáv, Simkovith Iván, Simonffy Sámuel, Skoff Ferencz, Skultéthy Náthán, Steiner Márton, Szabadhegyi Mihály, Vályi Jmre, Vályi Lajos, Várady Mór, Várady Gyula, Vass István, Veszter Miksa, Veszter Otto, Viczián Elek, Viczmányi Ödön, Vlkolinszky Béla, Volenszky Fridolin, Warga László, Wiener Salamon, Winkler Bertalan, Zafféry Károly, Zámbo János.

Halász Henrik, Havas Dezső, Havas Gyula, Haytsch Lajos, Hegyesy Sámuel, Hencz Antal, Herepey Károly, Hetényi Kálmán, Hirsch Adalbert, Hizli Károly, Hollósy Jusztinián, Horváth Endre, Horváth Miklós, Höffer Antal, Hrabár Manó, Incze István, Jahn Vilmos, Jancsó Lajos, Jankai József, Josa András, Jung Károly, Kalaba József, Kálazdy Mór, Kardos Kálmán, Karl János, Kátai Gábor, Kelemen Antal, Kiss Áron, Kiss Gyula, Kovássy Pál, Köszeghy Mihály, Köszeghy Winkler Antal, Kubinyi Kálmán, Kubovich István, Kussinszky Arnold, Kurzsák Károly, Látzay Gábor, Lechner Lajos, Lechner László, Lehotzky Tivadar, Lengyel Gergely, Lengyel József, Lenk Gusztáv, Leskó Miksa, Lobmayer János, Báró Lo-

Összesen 1389-en.

NÉZETEK ÉS KILÁTÁSOK.*)

„Magyarország nem volt,
hanem lesz.

Széchenyi.

„Gazdagabbak vagyunk, mint
hiszszük és szegényebbek,
mint lennünk kellene.“

Jellinek.

Méltán lehetett kételkedni a felett, vajjon az Árpádok ezred-éves országa leélte-e már magát, s vége felé jár, avagy virágkora előtt áll-e még? Hogy Magyarország most nem a virágkort éli, hanem gyengeségben sínlik, azt mindenki belátta, de kérdés — vajjon e gyengeség a gyermekkor gyengesége-e vagy a vénkor vég elgyengülése? vajjon a férfikor ideje lefolyt-e már, vagy még csak jönni fog?

A „legnagyobb magyar“ így szólт nemzetéhez: „Magyarország nem volt, hanem lesz“, s e szavakkal új és bátor küzdelemre lelkesítette azt, hogy a jövőt melyet honának ígért, elő is teremtsen.

Hogy Magyarország politikai s nemzeti önállóságát elérte-e már, vagy még csak ezután fogja elérni: nem akarjuk itt fejtegetni, még ha talán valami biztos eredményre vezethetne is az ilyenmő vizsgálódás.

De az kétségtelen, hogy ez ország nemzetgazdasági jövője még nem érkezett el!

Magyarország nemzetgazdasági tekintetben tagadhatlanúl ifjúkorát éli. Ez egy oly föld, melynek legnagyobb része, még nincs két százada, hogy teljesen birtoklásba vétetett, — egy oly föld, mely kimeríthetlen kincső talajával csak napjainkban került a gazdasági használás alá.

*) Ez Dr. Ditz Heinrich: „Die ungarische Landwirtschaft“ című művének utolsó fejezete. A tapasztalás sokszor igazolta már, hogy mindig erős, nagy jövőre hivatott ifjú sarj szokott az lenni, mely kicsinysége mellett is képes magára vonni a köz-

A Magyarország jövőjében való hit szent evangélioma a magyar népnek. De ezen jövő alatt inkább a nemzet politikai jövőjét értik csak, mint az ország nemzetgazdasági jövőjét. Többször említők e könyv folyamában a magyaroknak mindenből erősen kidomborodó hajlamát a politika iránt, melynek ellenében a nemzetgazdaság mindenütt nagyon is háttérbe van szorítva. És mi mégis azon nézetet merjük kimondani, hogy ez ország politikai s nemzeti jövője csak a közgazdaság felvirágzásában fogja találni legbiztosabb alapját.

Hogy a nemzetiség és szabadság legszentebb javait sikerrel megvédhessük, — nem elég csak forró vágyainkat ápolgatni az iránt; nem elég, hogy érettök mindazt oda áldozzuk, a mivel birunk, ha semmi, vagy csak kevés az mindössze is mivel rendelkezhetünk; kell, hogy legyen is mit oda áldoznunk, — és pedig többet, mint csak vért és életet. A szabadság és nemzetiség nem szerezhető és nem védhető meg vér és élet által, hanem inkább szellemi és anyagi hatalom, műveltség és vagyon által. Magyar- és Lengyelország azért jutottak tönkre, hogy ép ezen hatalom tényezői hiányzottak kezökben; habár különben, mindenöket oda adták is a szabadság és nemzetiség szent ügyéért, de maga e „minden“ volt kevés, — csak halni kész, mészárlás alá való hús és semmi több.

Széchenyi István más úton hitte Magyarország nemzeti s politikai jövőjét elérhetni. Ő az ország közgazdasági jövőjében látta azon biztos alapot, a melyen ama másik jövőt felépíteni lehet. Ő másként gondolkozott, mint honfitársainak legnagyobb része, kik hogy a nemzetiséget és szabadságot kivívják s biztosítsák, nem vélnek semmi jobbat tehetni, mintha ezt szóval a míg csak lehet addig zaklatják és a kik életének legszebb része azzal telik el,

figyelmet. Az újabb időben gyakran tapasztaljuk az örvendetes tényt, hogy Europa, sőt a tengeren túli államok érdekeltsége is mind többször nyilvánul hazánk anyagi viszonyai iránt. Ez érdekeltségnek alig lehet világosabb bizonyosságát felhozni, mint azon munkát, melynek egy részét akarjuk itt olvasóinkkal megismertetni. Ditz-et a bajor kormány küldte hazánkba, hogy ennek mezőgazdasági viszonyait alaposan tanulmányozva, megbízható jelentést adjon e tekintetben kormánya kezébe, melyre az aztán biztosan fektethesse számításait. — Több okunk is van tehát e munka szellemét ismerni, mint csak egy szakértő vizsgálótól hallani elfogulatlan ítéletet anyagi állapotaink felett.

A fordító.

hogy arról tanakodjanak: mi volna a legkivánatosabb, s jogszerűleg mit lehet méltán megkövetelni?

E mellett azonban — nekünk úgy tetszik — feledik ellátni magokat azon eszközökkel, melyeket nekik mint kérőknek és követelőknek birni igenis kívánatos volna. Csak a hatalmas és tekintélyes irányában vagyunk hajlandók, annak kívánságát teljesíteni; a tehetetlennel úgy bánunk mint koldússal, becsapjuk orra előtt az ajtót, nem gondolva véle: van-e joga kérni avagy nincs. Csak a szellemi és anyagi hatalom ad egy népnek elég sulyt, ha az legszentebb javaiért harczra kel.

A passiv ellentállás, melyben Magyarország oly erősnek mutatta magát, igen is alkalmas a nemzeti és politikai függetlenség ellen irányzott kísérleteket megghiúsítani, de az nem képes ezen függetlenséget tényleg létre is hozni; és míg csak ez ország mai szellemi és anyagi gyengeségében fog sínleni, a merényletek mindig ismétlődni fognak, a hátra maradottabb országot meghódítani, — a mit pedig egy szellemileg s vagyoniilag magasán álló ország iránt nem mernének megkísérteni.

Alig van Európában föld, melyet lakói oly forrón s oly áldozatkészen szeretnének, mint Magyarországot. A hazaszeretet, s kivált az önfeláldozó hazaszeretet legelső és főerénye a magyarnak. Hanem erős hitünk az, hogy a magyar ez erényét sokkal jobbra használhatná fel, mint ha egész életét „magas politikával“ tölti el, — habár nem hivatása is a politika; s ha hazafias érzelmeinek holmi külsőségekben igyekszik nyilvánulást szerezni. Azt hiszik, a hazának tesznek hasznot, ha nemzeti ruhában járnak, ha nem mulasztanak el egy alkalmat is a politikai gyűléseken megjelenni, a hazát szóval és írással mindenen fölött magasztalni és mindent, a mi hazai, az egekig dicsérni. Hogy effélék által a hazafiságot ébren lehet tartani, azt nem tagadjuk, hanem az nem tetszik nekünk, hogy ezt csak ily külsőségek által tudják elérni.

Sokkal hatásosabbnak tartanók azon patriotismust, mely abból állana, hogy a hazáért ne engedjünk egy órát is hasztalan politizálással elveszni, hanem a helyett sokkal inkább az ország hatalmának emelésére lenne gondunk és pedig azáltal, hogy min-

denki saját gazdagságát emelni törekednék, — mert ekkor az egész magától emelkedik ; és azáltal hogy a művelődést saját körében mindenki terjeszteni igyekeznék, mert ekkor az egész nép műveltsége is gyarapszik, habár nem tudjuk is hogy miként.

Más országokban, lehet, hogy szükség volna a hazafiasságot így nyilvános tevékenységre gerjeszteni, hogy a közszellem ébresztessék, — de Magyarországon, hol ez a magán gazdálkodás rovására nagyon buján is kifejlett, nem ártana azt kissé lefojtani.

Magyarországra nézve a legjótékonyabb hazafiság az, hogy mindenki privatim és erkölcsileg megengedhető úton igyekezzék, a mennyire csak lehet, minél inkább növelni vagyonát s a művelődési kört szélesbíteni.

„Magyarország lesz“, de teljes mérvű politikai s nemzeti függetlenségnek jövőben csak akkor fog örvendhetni, ha nemzetgazdasága magas virágzásra jut. Nemzeti és állami létezhete nem kevés mértékben függ ép ettől.

S mily kilátásai vannak Magyarországnak nemzetgazdasági jövőjére ?

Az ifjúkor szerencséje, hogy képzelete a jövőt mindig a legrozsásabb színben láttatja vele. A népeknél az ifjúkornak ép úgy meg van ezen hatása, mint az egyeseknél. Azon nemzetgazdaság, mely ifjúkori fejlődésében évtizedek alatt évszázadokat haladt előre, könnyen azon gondolatra téveszt bennünket, hogy további fejlődése is ép ily gyorsan fog menni. Pedig az rendesen nem így van. Mennél idősebb valamely nép nemzetgazdasága, annál inkább lassulnak annak léptei, és a gyors fejlődéssel gyorsan is végét éri.

Magyarországon a nemzetgazdaság legközelebbi jövőjéről nagyon könnyen ígérnek az emberek maguknak aranyhegyeket. Azt hiszik, hogy a fejlődés jövőben is oly gyorsan és biztosan fog haladni, mint az utóbbi három évtized alatt. Mi e nézetet nagyon is rózsásnak tartjuk, s nemcsak azt hisszük, hogy Magyarország ezután nem fog oly gyorsan fejlődni, mint eddig, hanem azt is, hogy lassabban fog előre haladni, mint bármely más ország hasonló körülmények között, és hogy még virágzásának tetőpontja is alantabb fog állani, mint a meddig nyugati szomszédai eljuthatnak. Okaink imé a következők:

Eddigelé a magyar nemzetgazdaság kifejlődése túlnyomólag

külterjes volt; mindig csak több és több földet fogtak eke alá, nagyobb és nagyobb területet kezdetek művelni. Ott hol föld elég van s művelés alá vétele oly kevés fáradságot igényel, mint általában ez Magyarországon történt, a művelési területnek kiterjesztése igen könnyű feladat s kevés inger is elegendő a terméketlen pusztát termékeny buzafölddé változtatni át.

De ezután ez másként lesz. A további fejlődésnek intenzívnek kell lenni, miután a művelés a művelhető talajt már egész széle-hosszában elfoglalta; s ugyan olyan területről intenzív gazdálkodás által nem lesz oly könnyű kétszer annyi termést behajtani, mint az előbbi gazdálkodás mód mellett, kétszer akkora területről, melyet a legelők feltörése által lehetett növelni.

Eddig a mezőgazdaság fejlődése lehetséges volt, a nélkül hogy az ipar fejlődése is kézen fogva haladott volna vele. Eddig az ifjú erejű föld megengedte, hogy oly aratások által fosztogatassék, melyek külföldre adattak el, s melyekből semmi sem tért ismét vissza, hogy az elvitt talaj-alkatrészeket kárpótolja. Ez azonban nem tarthat így sokáig. Magyarország talaja nem fogja birni hogy így minden évben legbecsesebb véréit lecsapolják, s helyette semmi kárpótlást ne adjanak. Vonakodni fog ezután is gazdag aratástadni, hogy az ismét külföldre vándoroljon s követelni fogja, hogy pontosan számoljunk vele és minden aratásért illő mennyiségű trágyát adjunk ő neki vissza. Ez azonban csak hazai ipar mellett történhetik meg, mely a föld termékeit oda bent használva fel, a talajalkatrészek vissza térülését lehetségessé teszi.

A magyar mezőgazdaság jövője az ipar kifejlődésétől van feltételezve. Ezzel azonban az előbbi felett a lassú felvirágzás ítélete van kimondva, mert a magyar nemzet- és a rónák ipar-képességét nagyon is gyengének ismerjük – és mivel mi Magyarország iparát kevésbé tartjuk fejlődés-képesnek, mint bármely nyugat-európai államét, azért azt hisszük, hogy mezőgazdasága sem fog azon magaslatig felhágni, a meddig emelkedhetnék, ha a belföldi ipar nagyobb becsét kölcsönözne a termelésnek, s a talajt megvédené a kisoványodástól.

Magyarországon tetszik az embereknek az angol mező- és nemzetgazdaság állását, a mint az ott 150 évvel ezelőtt volt, a

jelenlegi magyarországihoz hasonlítgatni, — s ebből azon remény tűnik elő, hogy talán 150 év múlva Magyarország is ép olyan, vagy igen hasonló fokra jut nemzetgazdasági tekintetben, mint a minőn most Anglia áll.

Kissé ugyan általában vakmerőség ily hosszú időre előre jósolgatni, de azon állítás nem látszik szerintünk ily vakmerőségnek, hogy a magyar nemzetgazdaság jelenleg legkevésbé sem jogosult ily reményekkel kecsegtetni bennünket. Ép az hiányzik Magyarországnak, a mi Angliát s minden nemzetgazdaságilag virágzó államot e magaslatra emelte: a nép iparra-termettsége, s az iparra kedvező talajviszonyok.

Rendesen nem a földművelés az, mely kifejlése által maga után vonja az ipart és kereskedelmet, hanem az ipar az, mely mindig emeli a mezőgazdaságot; -- míg ellenben a mezőgazdaság, még ha legjobb is, lehet minden befolyás nélküli az ipar fejlődésére. Fejlődött ipar azért mindig nemzetgazdasági felvirágzásnak előjele, mivel ezáltal a mezőgazdaság is emeltetni fog, és hol mindketten teljes erővel termelnek, ott a kereskedelem sem maradhat el sokáig. Megfordítva egy ország mezőgazdaságának virágzása még korántsem mutathatja az egész nemzetgazdaság virágzását. Ha hiányzik mellőle az ipar, a talaj terményei csak külföldön értekesíthetők s ép ezért otthon csekély becsüek; a mezőgazdaságnál hiányzik a vásárlási erő és így teljes virágzása mellett is mindig öntehetetlen marad; továbbá ott a kereskedés is csak gyenge lehet, hol a földterményein kívül nincs egyebet mit szállítgatnia.

Egészen hatástalanul, tagadhatatlan, soha sem marad a mezőgazdaság az iparra, de e hatás nem oly döntő mint amaz, melyet az előhaladt ipar gyakorol a mezőgazdaságra. Ha az ipar megy elől, sokkal gyorsabban fejlődik a mezőgazdaság, ellenben hol amazt csak ennek vontató kötele viszi előre, ott magától érthetőleg nem lehet valami rohamos a haladás.

S Magyarország ép ezen helyzetben van. Különösen itt látszik meg, hogy az ipar mennyire megátalkodott a mezőgazdaság minden haladása iránt. — És ha az egymásután következett kedvező évek hosszú sora, s magának a mezőgazdaságnak valóban gyors felvirágzása csak mindeddig annyit volt képes eszközölni, hogy még a legkezdetlegesebb mezőgazdasági ipar sem juthatott csak közép-

szerü fejlettségre is, a többi ipar-ágakra nézve pedig mindez minden látható eredmény nélkül volt: nem igen valószínű, hogy majd a rossz évek s a lassabban haladó mezőgazdaság e tekintetben kedvezőbb hatást fog gyakorolhatni.

A kereskedelem és ipar a magyar mezőgazdaság mellett csak annyiban érdemelnek említést, a mennyiben nemlétök által kedvezőtlenül hatnak emerre. A haladást a magyar mezőgazdaságnak saját erején kell megindítania, és ennek jövője csak saját talaj-erőiből fejlődhetik ki.

E talaj-erőket már ismertettük. Belőlök a jövőre következtetni biztosan lehet.

Általában jó, erőteljes talaj képezi a mezőgazdaság sikeres fejlődésének becses talapzatát. De csaknem ez azon egyetlen előny, melylyel a magyar mezőgazdaság dicsekedhetik és pedig a mely aligha elegendő lesz a fejlődés sok nyűgeit legyőzni.

E talaj ereje évről-évre csökken, a mint annak alkatrészei minden aratással fogyasztatnak s külföldre küldetnek, a nélkül hogy a visszapótlásra gondolna valaki. E talaj bőkezűsége idővel zsugorisággá fog változni.

Az éghajlat szintén arra törekszik, hogy a talaj gazdag adakozását lehetőleg ellensúlyozza. Nagyon is könnyen áll nála, hogy éhhalált hozzon magára azon országra, a melytől hihetetlen termékenysége miatt, mint mezőgazdasági versenytárstól annyira retteg a külföld.

A földbirtoknak felettébb rossz megoszlása, úgy helyi, mint tulajdoni tekintetben, szinte nemcsak nem jelentéktelen, sőt inkább nehezen mellőzhető akadálya Magyarországon a fejlődésnek.

A mezőgazdasági munkaviszonyok pedig már épen elszomorítóak. E mezőgazdaság magában nem képes elegendő munkásnépességet nevelni, mivel ez az egész éven át nem adhat elegendő foglalkozást azoknak, csak bizonyos időkben levén nagyobb számú munkás kezekre szüksége. A munkás-szükség mindaddig fog a magyar Alföldön tartani, míg nem lesz ipar, mely a mezőgazdasági munka-szünetekben foglalkozást adhasson, vagy míg a mezőgazdasági munka az egész évre nem lesz jobban beosztva. Mindaddig Magyarországnak csak e kettő között lehet választása:

munkás-szükség és munka-hiány, — és pedig az előbbi bajnak kellene mindinkább kisebbnek lenni.

Tőke nincs, a tőkeképző ösztön gyenge, — a kereső képesség és takarékoság pedig a lakosságnál szinte hiányzik.

Az adót tekintve, a mint azok felebb emelése már nem lehetséges, úgy azok alább szállítása is valószínűtlen, s így a magyar mezőgazdaság még sokáig fog nyögni ama nyomasztó terhek alatt, melyeket két évtized szerencsétlensége rakott rá.

A mezőgazdasági üzletre nézve pedig, ha könnyen javítható volna is, kérdés vajjon ajánlható-e ott belterjesb gazdálkodás, hol a termény csak kevésbé értékesíthető, mivel távol külföldi piacokra kell azt küldeni. A csekély belfogyasztás mellett, az ipar hiánya következtében Magyarország túlnyomólag gabna-kiviteli tartomány marad ezután is, s ezzel ki van mondva felette az ítélet, hogy a külterjes gazdálkodásnál veszteglése s a művelt terület gazdasági jelentősége még sokáig csekélyebb leend mint különben.

Az állattenyésztés, természeténél fogva, nem való a magyar rónákra, mivel a takarmánynövényeknek ezeken igen mostoha telephely jutott.

Egyedül a gabna-termelés az, mely Magyarországon úgy a klíma, mint a gazdasági üzlettel legjobban össze illik. Míg azonban az ország kénytelen gabnáját határain túlra vinni, hogy eladja, s míg e miatt a termelés helyén igen alatt áll a terményár: addig a gabna-termelésnek sincs meg azon hatása, melyet nemzetgazdasági virágzásnak nevezhetnénk.

A kereskedelmi növényeknek egyfelől más éghajlat kellene mint a magyarországi, másfelől mesterséges akadályok szorítják azoknak termelését; részint azon kellő művelés is hiányzik, a mely nélkül pedig, mint láttuk, e termények kereskedelmi jogosultságot nem nyerhetnek. Mikor fog a termelés a művelés ezen fokára eljutni? — nem tudjuk; a kereslet ezen terményekre bizonyosan leghamarabb meg fogja azt hozni, de egy pusztán mezőgazdasággal foglalkozó nép kétségkívül kevésbé fogékony új művelési-mód, pontosság és takarékoságra, mintha különemű iparágak e munkabeli erényekre már előre megtanították volna.

Ezek azon alapok, melyeken Magyarország mezőgazda-

sági jövőjét felépíteni kell, — s tagadhatatlan itt nem könnyű építeni.

Valahányszor a magyar hazájának jövőjén gondolkozik; ezt örömet mindig nagyon rózsásnak színezi ki; ha ellenben a legközelebbi múlt s a jelenre tekint, úgy tetszik — ismét mindent nagyon is feketének lát.

Magyarország épen most tölté be azon két évtizedet, mely újabb történetében a legnagyobb politikai megaláztatás korszakát képezi. Az 1848-ik és következő évek megfoszták az országot függetlenségétől, és a centralisatio rendszere erős és kiméretlen kezekkel markolt a magyar-állam életébe is, — minden régít tekintet nélkül félre lökve, s helyette újakat oktrojálva. Tagadhatatlan, hogy a nevezett rendszer intézményei magokban véve sokkal jobbak valának mint a régi állapot, csakhogy azok a nép legmagasabb fokú és méltó ellenszenvét költék fel magok iránt. Mivel e rendszer nem a törvényen alapúlt, annak intézményei is gyűlölték voltak s hazafiságnak tekintetik azokat bármely lehető módon sikertelenné tenni.

A centralisáló rendszer keresztül vitele alkalmával annak hívei füt-fát ígértek, Magyarország kifejlését illetőleg. Csak a magyarok nem vártak attól semmi jót, — és több igazságuk volt mint ellenfeleiknek. Természetes hogy ha az előbbi évtized hivatalos és félhivatalos lapjait olvassuk, a közönség mindenfelől azon hihetetlen lendületről hall prédikálni, mely Magyarországon évről-évre tapasztalható. Csakhogy fájdalom! az eredmény azt mutatta, hogy ezekben inkább a hihetetlen, mint a lendület volt a hangsúlyozandó. A lendület, melyet a centralisatio hozott elő az országban, csaknem az adóbudget számaira vonatkozott egyegyedül. — Különbén ha valóban történt is valami lendület, az aligha a centralisationak köszönhető.

Nagy szerencsétlenség volt Magyarországra, hogy egész életét nem bírja a politikától elválasztani. Ha ezt meg tudta volna tenni, úgy a most megbuktatott rendszer hasonlíthatlanúl többet használhatott volna, mint így kárt tett. Sokat tanulhattak volna tőle Magyarországon. Természetesen nem azon rendszertől, melynek úgy kellett fellépni, mintha az egész ország halálos ellensége

volna, hanem attól a minővé az leendett, ha a nép rokonszenve pártolándotta. Sőt még e felerőszakolt rendszertől is több jót tanulhatott volna, s kellett volna is, hogy tanuljon Magyarország, mint tette.

Más nemzet meg is tette volna ezt, de Magyarországon ez kevésbé volt lehető. Mivel a magyar csak politikus és nem-nemzetgazdász: — minden intézményt gyűlölt, csupán azért, mivel az, kitől jött, gyűlölt volt előtte s a kormánynak még jótetteit is megvetette, csupán mivel „nem-szeretem“ kezekből jöttek azok. Okosabb lett volna, és ezért hazafiasabb is, különbséget tenni; — és megegyeztethető lett volna egymással a jót az ellenségtől is elfogadni s mégis teljes erővel harcolni ellene.

Minél inkább igyekszünk valamely nemzetiséget elnyomni, annál inkább erősödik az, ha különben méltó az életben maradásra. Ezt fényesen igazolta a magyar nép; azt hisszük, hogy ez sohasem volt oly erős, mint épen most, és pedig csakis azért, mert gyengíteni akarták. De ezzel egy baj is van összekötve: a nemzetiség erősbülése gyakran nemzeti szűkkeblűséggé fajul el. A magyar sokkal türelmetlenebb az iránt, a mi nem magyar, mint bármely más nép az iránt, a mi idegen; valamely intézetről mindenekelőtt azt kérdi: nemzeti-e? magyar-e? s csak azután hogy jó vagy rossz-e az? Az a mi magyar, többet ér mint a mi jó, s az idegen utáltabb mint a mi rossz — feltéve, hogy az a rosszabb hazait, a honit akarja kiszorítani helyéből.

Ezen körülmény nem egyszer okozott már nagy kárt az országnak s hátráltatta annak kifejlődését; és ha még jövőben is hasonló mértékben fog ez szerepelni, akkor benne nem kis akadályával kell megküzdenünk a haladásnak.

Magyarország szegényebb mint lennie kellene, szegényebb mint volna, ha annak a mi jó — bár idegen — örömet adna előnyt a rossz belföldi felett.

Szegényebb mint akkor volna, ha a magyar a virágzó nemzetgazdaságban valami magasabb eszmét tudna találni, mint azt, hogy az csak piszkos és hitvány iparágak eredménye és eleme. Gazdagabb lenne, ha annak igazságát elevenebben érezné, hogy egy ország anyagi felvirágzása a nélkülözhetlen alap a művelő-

dés, a szabadság s a szellemi felvirágozásához, — és hogy Magyarországnak nemzetisége s politikai függetlensége csakis egyedül virágzó nemzetgazdaságban található fel azon erőt-adó táplálékot, mely azt nemcsak idegen megtámadások ellen biztosítja, hanem még a kisértő ingernek is elejét veszi ez idegeneknél, hogy Magyarország szabadságát megtámadni akarják, mert csak egy nálunk alantabb álló iránt eshetünk komoly kisértetbe, azt meghódítani.

A napok, melyekben e munkánkat befejezzük, a magyar nemzetre nézve a kitörő lelkesültség és öröm napjai, mivel végre ismét megnyerte azt, miért két évtizeden át küzdött. Magyarország újra visszakapta önállóságát, melytől megfosztotta a centralisatio.

A magyar ismét a rég vágyott hajnalt látja hazája felett hasadni, s tán ép e napokban lehet legtöbb reményünk, hogy az első magyar ama mondását, melyet könyvünk homlokzatára irtunk, valahára teljesedésbe is menni látjuk, t. i. hogy „Magyarország nem volt, hanem lesz“.

Vajha ne felednék el Magyarországon a politika mellett a nemzetgazdaságot! s vajha eszébe tartaná mindig a magyar a nagy igazságot, hogy politikai s nemzeti önállóságának jövője virágzó nemzetgazdaság által hatályosabban támogatatik, emeltek és fog megteremteni, mint a politikai jogok és kiváltságok aggályteljes őrzése és tekintet nélküli védelmezése által, ha ez örök és védelmezőknek, a passiv ellentállás kivételével, semmi illő hatalom nincs kezökben.

Mi hiszünk Magyarország jövőjében, de nagygyá és tartóssá csak anyagi alapokon fog az lehetni. Nem Széchenyi a politikus volt az, ki az országnak e jövőt jósolta, hanem a nemzetgazdász, a ki a nemzetgazdasági jövőből következtetett a politikai s nemzeti jövőre.

Mi hiszünk a magyar nemzetgazdaság felvirágzásába, habár ennek még több stádiumot kell is áthaladni s több akadályokat legyőznie, — de mivel ép ebben hiszünk, azért meggyőződésünk az is, hogy ez országnak s e népnek nagy jövője van, hogy ez még nem múlt el, hanem csak ezután lesz!

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.